

Date: 23rd March-2025

**KIYIM TURLARI. MILLIY LIBOSLARDA KO‘YLAK VA UNING TURLARI
HAQIDA MALUMOT**

Ro‘zimova Shohista

UrDPI talabasi texnologik talim yo‘nalishi 221-guruh talabasi

Soparova Nazokat

UrDPI talabasi texnologik talim yo‘nalishi

Tayirov Hamza

UrDPI texnologik talim yonalishi o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada milliy liboslarning muhim qismi bo‘lgan ko‘ylak va uning turlari haqida batafsil ma‘lumot beriladi. O‘zbek xalqining milliy kiyimlari tarixiy taraqqiyot, madaniyat va an‘analar bilan bog‘liq bo‘lib, har bir hududning o‘ziga xos kiyinish uslubi shakllangan. Ko‘ylaklarning turlari, bezaklari, materiallari va zamonaviy milliy modadagi o‘rni tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: milliy liboslar, ko‘ylak, an‘anaviy kiyim, o‘zbek madaniyati, bezaklar, atlas, adras, do‘ppi, hunarmandchilik, modalar rivoji.

Kirish

O‘zbekiston milliy liboslari xalqning boy madaniyati, an‘anaviy qarashlari va tarixiy merosi bilan uzviy bog‘liqdir. Har bir kiyim turi o‘ziga xos ma‘no va ramziy mazmunga ega bo‘lib, qadimdan to hozirgacha o‘zining o‘rni va ahamiyatini saqlab kelmoqda. Ayniqsa, milliy liboslarning asosiy qismi bo‘lgan ko‘ylak turli shakllar va bezaklarga ega bo‘lib, u ayollar va erkaklar tomonidan har xil vaziyatlarda kiyiladi. Ushbu maqolada milliy liboslarda ko‘ylakning ahamiyati, turlari, tarixiy va zamonaviy rivoji hamda uning ijtimoiy hayotdagi o‘rni haqida so‘z yuritiladi.

Mavzuning dolzarbligi

Hozirgi kunda milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni yangi avlodga yetkazish muhim masalalardan biri hisoblanadi. Milliy liboslar, jumladan ko‘ylaklar, o‘zbek madaniyatining ajralmas qismi bo‘lib, ular xalqning o‘ziga xosligini aks ettiradi.

Zamonaviy modaning jadal rivojlanishi natijasida milliy kiyimlar ommalashmoqda va ular kundalik hayotga moslashmoqda. Bu esa yoshlar orasida milliy kiyimlarga bo‘lgan qiziqishni oshiradi va ularning kelajak avlodga yetkazilishiga xizmat qiladi.

Shu sababli, milliy liboslarni, xususan ko‘ylaklarni tikish, kiyish va targ‘ib qilish madaniyatimizni saqlab qolish va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Ko‘ylakning tarixi va milliy libosdagi o‘rni

Ko‘ylak – eng qadimgi kiyim turlaridan biri bo‘lib, u erkaklar va ayollar garderobining muhim qismi hisoblanadi. O‘zbek milliy liboslarida ko‘ylak nafaqat qulaylik balki estetik go‘zallik jihatdan ham muhim sanaladi. Tarixiy manbalarga ko‘ra, O‘rta Osiyoda kiyinsh tarzi qadimiy davrlardan boshlab shakllangan bo‘lib, mahalliy iqlim

Date: 23rd March-2025

va urf-odatlariga mos ravishda rivojlanib kelgan. O'zbek milliy liboslarida ko'ylakning keng tarqalgan turlari mavjud bo'lib, ularning har biri o'ziga xos shakl va funksiyaga ega.

Milliy liboslarda ko'ylak va uning turlari

Kiyim insonning madaniyati, an'analari va hayot tarzini aks ettiruvchi muhim unsur hisoblanadi. Har bir xalqning milliy liboslari o'ziga xoslik va milliy ruhni ifoda etadi. O'zbekiston xalqi ham boy tarixga ega bo'lib, uning milliy kiyimlari xalqning madaniyati va an'analarini o'zida mujassam etgan. Milliy liboslar orasida ko'ylak alohida o'rin tutadi. Ko'ylak erkaklar va ayollar libosining asosiy qismi bo'lib, u asrlar davomida turli shakllarda rivojlanib, hozirgi kungacha yetib kelgan.

Ko'ylakning shakllanish tarixi uzoq o'tmishga borib taqaladi. O'zbekiston hududida yashagan ajdodlarimiz qadimgi davrlardan boshlab, o'z sharoitlariga mos keladigan kiyim-kechak turlarini yaratib kelganlar. Dastlabki liboslar oddiy, uzunroq matolardan iborat bo'lsa, keyinchalik ularning bichimi, bejirimligi va matosi ham rivojlandi. Xususan, O'rta Osiyo xalqlarining kiyinish madaniyatida ipak, adras, beqasam kabi matolardan tikilgan kiyimlar keng tarqalgan.

Ayollar milliy ko'ylaklari

Ayollar uchun mo'ljallangan milliy ko'ylaklar keng va erkin bo'lib, qulaylik bilan birga nafislikni ham ifoda etadi. O'zbek ayollari asosan atlas, adras, beqasam, shoyi, ipak kabi yengil matolardan tikilgan ko'ylaklarni kiyganlar. Bunday matolar tanaga shinam va issiq iqlim sharoitida ham qulay hisoblangan. Ayollar ko'ylaklari asosan uzun bo'lib, erkin harakat qilishga imkon beradigan shaklda tikilgan.

Date: 23rd March-2025

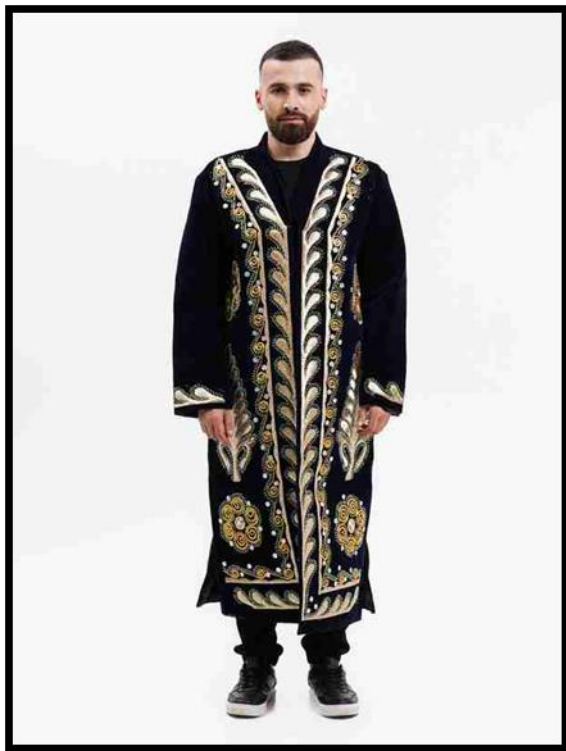
Ayollar ko'ylaklari bezak jihatidan juda boy bo'lgan. Ayniqsa, kashtachilik san'ati ayollar kiyimlarida katta ahamiyat kasb etgan. Yoqasi, yengi va etak qismi o'ziga xos kashtalar bilan bezatilgan ko'ylaklar bayram va to'y marosimlarida kiyilgan. Kashtali ko'ylaklar odatda baxmal yoki beqasam matodan tikilgan bo'lib, ular ustidan chopon yoki zarbof to'n kiyilgan.

O'zbek milliy liboslarida lozim bilan kiyiladigan ko'ylaklar keng tarqalgan. Lozimli ko'ylak uzoq yillar davomida o'zbek ayollarining kundalik va bayramona kiyimi bo'lib kelgan. Ayniqsa, atlas matodan tikilgan ko'ylaklar yosh qizlar orasida mashhur bo'lib, ularning bezagi va rang-barangligi ayollarning go'zalligini yanada chiroyli aks ettirgan.

Bayram va to'y marosimlarida kiyiladigan ko'ylaklarning yana bir turi zardo'zi bilan bezatilgan ko'ylaklar bo'lib, ular ipak va baxmal matolaridan tayyorlangan. Bunday kiyimlar oltin va kumush iplar bilan kashta tikilib, turli naqshlar bilan bezatilgan. Ayniqsa, kelinlar va boy oilalar vakillari zardo'z ko'ylaklarni kiyishni afzal ko'rganlar.

Erkaklar milliy ko'ylaklari

Erkaklar uchun mo'ljallangan milliy ko'ylaklar oddiyroq va amaliy jihatdan qulay shaklda bo'lgan. Ular asosan oq, bej, havo rang yoki ochiq tUSDagi matolardan tikilgan. Erkaklar ko'ylaklari uzun va to'g'ri bichimli bo'lib, ba'zan ustidan belbog' bog'lanib, milliy uslubda kiyilgan.

O'zbek erkaklarining ko'ylaklari asosan yaxlit bichimli, keng yengli bo'lib, yoz faslida yengil matolardan, qish faslida esa issiqroq matolardan tikilgan. Erkaklar liboslari ustidan odatda chopon yoki yaktak kiyilgan.

Erkaklar ko'ylaklari ikkita asosiy turga bo'linadi:

1. **Yaktak** - yengil va sipo bichimli bo'lib, yozda kiyiladigan kundalik kiyim.
2. **Chopon tagiga kiyiladigan ko'ylak** - uzunroq bo'lib, rasmiy uchrashuvlar va marosimlarda kiyilgan.

O'zbek erkaklarining milliy liboslari orasida oddiy matodan tikilgan ko'ylaklar ham bo'lib, ular kundalik hayotda ishlatilgan. Bu turdagi ko'ylaklar kam bezakli, biroq o'ziga

xos jozibaga ega bo'lgan.

Ko'ylak turlari va ularning xususiyatlari

Milliy liboslarda ko'ylaklar turli shaklda va maqsadda ishlatilgan. Ularning ayrimlari kundalik hayot uchun mo'ljallangan bo'lsa, ba'zilar maxsus marosimlar uchun tayyorlangan. Eng mashhur milliy ko'ylak turlari quyidagilar:

Date: 23rd March-2025

1. **Atlas ko‘ylak** □ asosan ayollar tomonidan kiyilgan, yengil va bejirim matodan tikilgan.
2. **Adras ko‘ylak** □ atlasga o‘xshash, ammo biroz qalinroq va mustahkamroq matodan tayyorlangan.

3. **Beqasam ko‘ylak** □ yozgi libos sifatida qo‘llangan, havo o‘tkazuvchan matodan tikilgan.
4. **Kashtali ko‘ylak** □ o‘ziga xos naqshlar bilan bezatilgan bayramona libos.
5. **Zardo‘z ko‘ylak** □ oltin va kumush iplar bilan bezatilgan, hashamatli marosim kiyimi.
6. **Erkaklar yaktagi** □ kundalik va oddiy turmush tarzida kiyiladigan yengil kiyim.
7. **Chopon ostiga kiyiladigan ko‘ylak** □ rasmiy uchrashuv va tantanalar uchun mo‘ljallangan.

Milliy ko‘ylaklarning zamonaviy hayotdagi o‘rni

Hozirgi kunda ham milliy liboslar o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Ayniqsa, to‘y marosimlarida, xalq bayramlarida, madaniy tadbirlarda o‘zbek milliy ko‘ylaklari keng qo‘llanilmoqda. Shuningdek, modalar rivojlanishi bilan dizaynerlar milliy liboslarni zamonaviy uslubga moslab ishlab chiqmoqdalar. Masalan, atlas yoki adras ko‘ylaklar zamonaviy fasonlarda tikilib, kundalik kiyim sifatida ham ishlatilmoqda.

Ayni paytda milliy liboslarni asrab-avaylash va yosh avlodga tanishtirish ham muhim hisoblanadi. Bugungi yoshlar o‘zbek milliy kiyimlariga qiziqib, ularni turli tadbirlarda kiyish orqali milliy qadriyatlarni saqlab qolishmoqda.

Xulosa

O‘zbek milliy liboslari, xususan ko‘ylaklar, xalq madaniyati va urf-odatlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Har bir hududda o‘ziga xos milliy kiyinish an‘analari mavjud bo‘lib, ularning barchasi xalqning hayot tarzini aks ettiradi. Zamonaviy dizaynerlar tomonidan milliy ko‘ylaklarning zamonaviy shakllarda tikilishi ularning yangi avlod orasida ham mashhur bo‘lishiga xizmat qiladi. Shu sababli, milliy liboslarni kelajak avlodga yetkazish va ularni kiyinish madaniyatimizning bir qismi sifatida saqlab qolish muhim vazifalardan biridir.

Date: 23rd March-2025

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi madaniyat vazirligi. "Milliy liboslar tarixi", Toshkent, 2020.
2. Karimova S. "O‘zbek kiyim-kechak san‘ati", Samarqand, 2018.
3. Madrahimov U. "An‘anaviy kiyimlar va zamonaviy moda", Toshkent, 2021.
4. O‘zbekiston xalqlari tarixi bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami, 2019.
5. O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi □ "Milliy kiyimlar" bo‘limi, Toshkent,

